

Contemporanul

fondat în 1881

Director NICOLAE BREBAN

ideea europeană

REVISTĂ NAȚIONALĂ de cultură, politică și știință ANUL XXVI · NR. 3 (756) · MARTIE 2015

- Nicolae Breban. O gafă ticăloasă (și monumentală!)
- Constantin Coroiu. Cioran și răzbunarea criticii
 - Bogdan Crețu. Anii '50 priviți din lojă
- Andrei Marga. Cel mai vechi popor din zilele noastre

- Guido Barella. În căutarea victimelor comunismului
 - Gelu Negrea. Democrația pe înțelesul tuturor
 - Adrian Dinu Rachieru • Mistica literaturii
- Academia Română ■ Știri ■ Evenimente ■ Cărți

- Radu Mareș. Omul din Marginea
- Adriana Teodorescu • Să iubești un oraș. Literar
 - Ana Barton în dialog cu Nicolae Breban
 - „Misterele cărților mari rămân între pagini”

■ (Con)texte

Maria-Ana Tupan

Despre știință cu un grăunte de fantezie

Înțeleg alarma din mintea interlocutorului meu, așezat la taifas de cealaltă parte a măsuței de ceai, când îmi spune că nu înțelege, deoarece nu există dramă mai profundă pentru cei educați prin și pentru știință. Ceea ce scapă înțelegerii sale de moment e povestea unor foști deținuți politici, de origine umilă, care își riscaseră viața, și așa precară, îngropând în forja de la Gherla săbiile minunat de frumoase ale unor ofițeri, trimiși probabil peste Prut și executați la întoarcere... După Decembrie 1989, prețiosul arsenal fusese descoperit la locul indicat și pus la păstrare într-un muzeu. „Tu poți să-ți explici de ce au riscat să fie împușcați?” mă întreabă. „Desigur!”, răspund, după un scurt moment de reflecție. Nu știu dacă literatura mi-a deschis poarta către sufletul omenesc, dar intuiesc foarte bine nevoia acelor oameni de a trăi cu sens chiar și în inima leviathanului puterii și absurdului. Era o probă a tăriei lor de caracter, o împotrivire la rău în numele unui scop nobil, o reacție la bestialitate prin solidaritate și loialitate pecetluite de taină.

Nu mică mi-a fost surpriza când mi-am aruncat privirea pe sumarul cărții *Poarta neagră. Scriitorii și închisoarea*, a cunoscutului istoric literar Mircea Anghelescu. Titlul fusese suficient pentru a mă face să achiziționez cartea, iar acum eram nerăbdătoare să citesc despre generația de pușcăriași care scrisese o mare și valoroasă parte a cărților de după război. Prin ei, românii își recuperaseră filosofia – cultă (Noica) și populară (Vulcănescu) –, poezia (Voiculescu, Ștefan Aug. Doinaș), puterea de judecată (Balotă, Streinu, Al. George, Paleologu). Despre detenția lui Voiculescu, motivată de protestul că nu i se publică *Ultimele sonete*... care chiar erau cenzurate, consumată într-un scenariu de martiraj și încheiată cu o lună înainte să-și dea duhul, citisem o broșură în Biblioteca Județeană din Buzău, prizărită, dar cu atât mai credibilă, deoarece nu o puteai bănui că e un document învechit artificial cu carbon radioactiv. Sumarul cărții publicate de Mircea Anghelescu în 2013 la Polirom menționează doar șapte scriitori, cu o reputație pe care o putem numi cu o expresie vagă „de stânga”, printre care doi arhangheli ai compromisului politic: Zaharia Stancu și Geo Bogza. Cel dintâi ajunsese după gratii după ce-l lăudase pe Stalin în presă pentru că procedase „just” la procesele celebre din 1937, iar al doilea, pentru pornografie. Ne umple de melancolie constatarea că scriitorul român a citit istoria cu totul altfel decât Orwell, inspirat de aceleași procese în scrierea coșmarescului roman *O mie nouă sute optzeci și patru*, și cu totul eronat. Poate de aceea am trăit-o și noi ulterior, dar nu și britanicii avertizați prin ceea ce Orwell numește într-un eseu „rolul preventiv al literaturii”. Mai mult decât atât, Bogza și Stancu au contribuit prin scris la demonizarea adversarului politic al oligarhiei comuniste, prezentat drept adversar al poporului. Același interlocutor îmi spunea că Teleormanul a avut doi boieri, că Anghel Capră trimitea copii de țărani la școală pe cheltuiala sa, iar Mișu Daia boteza, cununa să-

teni sau stătea la un pahar de șampanie cu surugiul său... Cu aceeași uimire științifică la inadvertențe citise, așadar, în proza lui Zaharia Stancu despre copiii care lucrau la via boierului purtând botnițe, ca să nu mănânce struguri...

Prin comparație, scenele literaturii științifico-fantastice coboară adesea sub aparențele realității cotidiene, declanșând semnale de alarmă bine motivată. Publicat inițial sub forma unei trilogii (*Uezen și alte povestiri*, *Conștiința lui Uezen*, *Echilibrul lumilor*) la Editura FIDES din Iași în 2010-2011, romanul *Uezen* de Ionuț Caragea a fost tradus de Petru Iamandi pentru Editura Wildside Press, unde a apărut sub pseudonimul Snowdon King în 2012. Romanul aparține Noului Val de SF, în accepțiunea lansată de Judith Merrill în anii '60, de „ficțiune speculativă”: povestiri menite să exploreze și să descopere, prin proiecție, extrapolare, analogie, experiment ipotetic pe hârtie, ceva despre natura omului, universului, realității.”

Autorul lui *Uezen* compensează caracterul futurist al peisajului, recuzitei, tehnologiei genetice și al zborurilor intergalactice prin familiaritatea analogiilor (de obicei, răsturnate, negative) cu o tradiție esoterică de diverse proveniențe: biblică, hermetică, gnostică...

La nivelul cuantic al experimentelor genetice și al transformărilor de personalitate, Dumnezeu însuși apare fragmentat; *Uezen* și perechea sa, *Mud*, sunt anagrama lui Dumnezeu, moștenind trupul de lumină și o cvasi-nemurire, prin re-producere (informatică, genetică, simulată). Protagonistul romanului, Lerman, pleacă în căutarea lui pe un drum inițiativ (*lernen/lehren*: a învăța) presărat cu cadavrele predecesorilor, care au eșuat asemeni căutătorilor Graalului din ciclul arthurian, deoarece au fost nevrednici. Lerman e alesul, care, tentat ca și Hercule din *Memorabilia* lui Xenofon, face alegerea corectă, refuzând smaraldele bogăției în favoarea înțelepciunii.

Am putea compara dilema din miezul acestei intrigi cu reevaluarea condiției umane în lumina teoriilor eredității de la sfârșitul secolului al nouăsprezecelea. Zola sau Thomas Hardy, care doreau să scrie „roman științific”, se confruntau cu dificultatea de a crea personaje înzestrate cu liberul arbitru ce definește condiția umană și, în același timp, determinate în mod absolut de factori genetici. Așa cum Tess refuză să știe ceva despre strămoși, pentru a nu descoperi că repetă viața altcuiva, citim și în *Uezen* o declarație de independență a unei... clone față de originalul său, clamându-și dreptul la destin diferit, propriu. Identitatea speciei umane nu rezidă în biologie, ci ține de cultură: relații instituționale, comportament etic. Clonele, ca și prototipurile, sunt inserate în discursuri ale drepturilor juridice și politice: „Comitetul de Bioetică al Vechii Federații din Laponia ca toate clonele să capete drepturi egale în societate și în fața legii. [...] Clonele aveau acces la istorie, cultură, religie și întregul sistem de educație.”

Printre experimente genetice nebunești, care reifică noțiunea de om și o degradează în regimul comutabilității, printre tare potențate tehnologic ale societății noastre alienate de droguri și pornografie și amenințate cu dispariția de hipertehnologiei militare, adevărata natură umană rămâne să fie definită în termeni etici moșteniți de la Socrate. Piatra de încercare e alegerea: „liberul arbitru, necesitatea adevărului, asumarea responsabilității și capacitatea fiecăruia de a se autodepăși”. Asocieri subtile, de exemplu între pământul pârjolit de steaua roșie Uta'h și uzinele de clonare Raptor și Eldena, ne fac să ne gândim, nu la progres, ci la regresie către devoratorul Uta-hraptor din cretac, devenit model al Elenei într-un Eden inversat (planeta Nede).

Ceea ce scapă înțelegerii sale de moment e povestea unor foști deținuți politici, de origine umilă, care își riscaseră viața, și așa precară, îngropând în forja de la Gherla săbiile minunat de frumoase ale unor ofițeri, trimiși probabil peste Prut și executați la întoarcere.

Plecat din Zayon în căutare de smaralde (simbolizând piatra verde, filosofală a alchimistilor, Tabla de Smarald a hermeticilor), Lerman întruchipează omenirea. Nepotul lui Oshua și Adama (inversare a sexelor, între Joshua, urmașul lui Moise și Adam), fiul lui Tobiah și al Leniei (contopirea tradițiilor biblice și grecești), războinicul în versiunea Prințului Zăpezii din Elder Scrolls (mitologia jocurilor video din zilele noastre) peregrinează între Zayonul biblic și Edenul mereu pierdut și iar câștigat, într-o geografie planetară situată la mijloc de Celestia și Obscuris și disputată de Democles, zeul luminii, și Z'Davaar, stăpânul întunericului. Oezen îl învață pe fiul lui Lerman, Namur, că noua ipostază a răului e transferul de conștiință, inocularea unor idei în

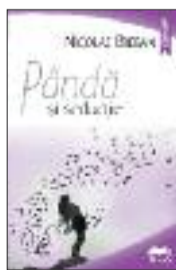
mințile oamenilor pe care aceștia și le însușesc necritic, devenind robii lor. Iată de ce finalul, modelat pe Apocalipsa Sfântului Ioan, aduce în scenă pe Ethiel (Etaiel), un înger al înțelepciunii și învățăturii esoterice, al cărui nume divin a fost obținut prin combinarea a 72 de litere din trei versuri din Exodul (Cap. Versetele 19, 20, 21) referitoare la salvarea israeliților de egiptenii care-i urmăreau. Autorul pare astfel să sugereze că zgomotul de ape mari din Apocalipsa este cel produs de marea despăcată de Dumnezeu pentru a-și salva poporul ales. Ethiel îl înlocuiește pe Isus/Mielul din Noul Testament: „Peste câteva minute se auzi un nou bubuit de tunete puternice și se deschise o altă fisură prin care trecea marele înger Ethiel, care avea glasul ca un vuiet de ape dezlănțuite. Din spatelul aripilor sale stângi ieșea o sabie ascuțită, cu două tăișuri, cu care se lupta împotriva îngerilor răzvrățiți”.

În plan istoric, omenirea își poate regăsi căminul, „Noul Destin”, realizând că zeii tehnologiei distrug lumea în care trăim, că „doar meditațiile sunt menite să elibereze sufletul, în timp ce știința caută să transforme ființa umană într-un avatar cibernetic...” Mașinile au capacitatea de a interrelaționa cu utilizatorul, dezumanizându-l, transformându-l într-un produs hibrid, jumătate om-jumătate mașină.

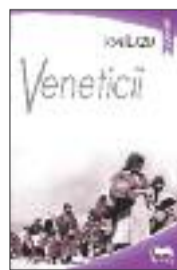
Folosind scenariul biblic drept cadru de referință al unei bune părți din umanitate, Ionuț Caragea a refuzat să dea Științei, mai ales celei aliate cu Puterea, tributul pretins, precum scriitorii naturalști ai secolului trecut. Dragonul numit mașinărie nu va fi niciodată mai puternic decât răul sădit într-o minte de om. Sau, dacă mă gândesc la salvatorii săbiilor, decât Binele. □

Maria-Ana Tupan

Noutăți editoriale ■ Editura Ideea Europeană

■ Nicolae Breban
Pândă și seducție

■ Ion Lazcu
Veneticii

